

Три квитки до Пригоди

Джеральд Даррелл

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Олег Лесько

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

У цій книжці відомий зоолог, письменник і захисник тварин Джеральд Даррелл з притаманним йому гумором описує подорож до Британської Гвіани. У пошуках тварин для англійських зоопарків він разом зі своїми друзями відвідає селище із заманливою назвою Пригода, простору гвіанську савану й дивовижний Річковий край. Із його розповіді, просякнутої любов'ю до дикої природи, ви дізнаєтеся про звички лінивця, лови на мурахоїда й каймана, незвичну жабу, що вирощує своїх малят у «кишеньках», та ще багато цікавого про звіроловецьке ремесло, яке може бути важким і сповненим розчарувань, але ніколи не буває нудним.

Присвячено Робертові Ловзу

на згадку про змій, лінивців і південноамериканські сідла

Передмова

Ця книжка розповідає про подорож, яку я і мій напарник Кеннет Сміт здійснили 1950 року до Британської Гвіани *. Наша мета полягала в тому, щоб зібрати якомога більше птахів, ссавців, плазунів і риб, які водяться в цьому куточку Південної Америки, і доправити їх до англійських зоопарків.

Багато людей помилково гадають, що найважче в такій справі — це ловити тварин, а щойно їх спіймано і кинуто до кліток, роботу, вважай, закінчено. Насправді ж тоді праця лише починається, адже, спіймавши тварину, треба добре про неї дбати, щоб вона не загинула, а це здебільшого не таке вже й легке завдання.

Під час такої подорожі трапляється багато всіляких пригод: деякі тебе потішають, від деяких кидає в дрож, а деякі вкрай дратують. Але це лише яскраві моменти серед багатьох місяців ненастанної праці й турбот, з яких загалом складається звіроловецька мандрівка. А втім, коли сідаєш писати про неї книжку, усі клопоти, прикрощі й розчарування немов стираються з пам'яті, і на папері лишається тільки найкумедніше. Так несамохіть створюєш неправдиве враження про ловецьке ремесло, що починає

здаватися суцільними веселощами, яскравою і захопливою роботою. Часом воно справді таке, а часом — це ще й гнітючий, сповнений розчарувань і зневіри, збіса важкий труд. Проте одну річ на захист цього ремесла сказати треба, одну перевагу над усіма іншими формами працевлаштування воно все ж має: ніколи, за жодних обставин, його не можна назвати нудним.

* * *

Ми сиділи вчотирьох у маленькому барі в джорджтаунському завулку, посьорбували ром та імбирне пиво й розмірковували над нашою проблемою. На столі перед нами лежала розгорнута велика карта Гвіани, й час од часу хтось із нас схилявся і, щосили суплячись, пильно вдивлявся у неї. Проблема полягала в тому, щоб з усіх заманливих назв на карті вибрати місце, яке правило б нам за осідок на час першої ловецької подорожі в глиб країни. Протягом двох годин ми намагалися щось вирішити, але так нічого й не ухвалили. Я лише дивився на карту, водячи очима по хвилястих лініях річок та гірських хребтів і пускаючи слинку на такі пречудові назви, як-от Померун, Мазаруні, Кануку, Бербіс, Ессекібо.

— Як щодо Нью-Амстердама? — запитав Сміт, вибравши чи не єдину банальну назву на карті.

Мене аж пересмикнуло. Боб похитав головою, а Айвенове обличчя залишалося незворушним.

— Гаразд. А про Мазаруні що скажете?

— Затоплене, — лаконічно відповів Боб.

— Слово «Гвіана», — натхненно процитував я туристичний путівник, — мовою тутешніх індіанців означає «Земля великої води».

— Та ж мусить бути якесь місце, що влаштувало б усіх! — почав злоститися Сміт. — Ми сидимо тут уже кілька годин. Вирішуйте щось, заради Бога, й підемо додому спати.

Я глянув на Айвена. Останню годину він просидів наче в трансі й нічого не пропонував.

— А ти як гадаєш, Айвене? — я звернувся до нього. — Зрештою, ти ж народився у цих краях — мав би знати, де тут найкраще ловити тварин.

Айвен прокинувся з напівсну, і на його обличчі проступило збентеження, наче в сенбернара, який приліг не на те місце.

— Сер, — промовив він своїм неймовірно інтелігентним голосом, — гадаю, що вчините правильно, якщо вирушите до Пригоди **.

— Куди-куди? — в один голос перепитали ми з Бобом.

— До Пригоди, сер, — він тицьнув пальцем у точку на карті. — Пригода — це невеличке селище ось тут, біля гирла Ессекібо.

Поглянувши на Сміта, я твердо сказав:

— Ми їдемо до Пригоди. Мушу побувати в місці з такою назвою.

— Чудово! — відказав мій напарник. — А тепер, коли з цим покінчено, може, підемо спати?

— Його душа — черства, — сумовито протягнув Боб. — Слово «Пригода» для нього не значить анічогісінько.

Дістатися до цього селища з такою принадною назвою виявилося легше, ніж я очікував: усе, що треба було зробити, — це спуститися до джорджтаунської пристані й купити квитки. Мені видалося трохи неправильним те, що, нехай навіть за наших днів технічного прогресу, до Пригоди можна взяти квиток та ще й податися в подорож на великому й незугарному поромному судні. Як на мене, ми мали б вирушити в каное, веслували б у якому люті на вигляд воїни.

Вступ

Хай там як, а одного досвітку таксі привезло до пристані мене, Боба, Айвена й наш чудернацький для стороннього ока інвентар.

Лишивши своїх супутників сперечатися з водієм щодо справедливості оплати, я підійшов до каси і з якомога байдужішим виглядом промовив магічні слова:

— Три квитки до Пригоди, будь ласка.

— Першого чи другого класу, сер? — уточнив касир.

Це вже було чи не занадто: досить того, що до Пригоди взагалі продавали квитки, а коли зайшлося про класи, я почав сумніватися, чи варто туди їхати. Либонь, перед нами постане успішний морський курорт з кінотеатрами, барами, неоновими вивісками та іншими сумнівними принадами цивілізації. Обернувшись і побачивши Айвена, який саме надходив, заточуючись під купою нашого манаття, я підкликав його залагодити це, без сумніву, делікатне питання. Айвен пояснив, що другий клас — це їхати гуртом з іншими пасажирами в трюмі поромного судна, а потім — у трюмі річкового пароплава. Натомість квиток першого класу дає право сидіти в старому шезлонгу на верхній палубі порома, а на пароплаві навіть принесуть ланч. Отож я купив три квитки першого класу до Пригоди.

Ми занесли на палубу наш дивацький реманент, і невдовзі пором уже двиготів, долаючи кавово-брунатне плесо Демерари. Боб і я, спершись на поруччя, спостерігали за невеличкими, нещасними на вигляд мартинами, що літали за кормою.

Саме тоді стало явним, як погано Боб уявляє те, що чекає на нього попереду.

— Який я радий, що нарешті вибрався з Джорджтауна, — зітхнув він, неуважно оббираючи шкірку з банана й шпурляючи нею в мартина. — Як добре знову опинитися на природі й не почуватися, наче в'язень, серед цих будинків! Ніде не відчуваєш такого спокою і задоволення, як просто неба.

Я промовчав. Згоден: природа — найкраще місце, щоб відпочити й відпружитися, але чи мав Боб бодай якесь уявлення, що

значить опинитися на природі разом зі звіроловцем? Як видавалося з його реплік, він гадав, що наше завдання полягатиме в тому, щоб лежати в гамаку й чекати, доки звірі самі придуть у клітки. Я вирішив не розчаровувати його, поки ми не відпливемо від Джорджтауна трохи далі.

Боб був художник, він подався до Гвіані, щоб у низці картин змалювати життя індіанських племен. Проте, коли прибув сюди, то виявив, що місця, які він збирався відвідати, затопило, а річки зробилися нездоланними. Наче той Ной, чекаючи, поки спадуть води потопу, Боб сидьма сидів, у Джорджтауні, де й познайомився з нами. Довідавшись, що я маю намір ось-ось вирушити у свою першу виправу в глиб країни, він із простодушністю, яка додає йому честі, запропонував супроводжувати мене. Мовляв, замість справляти посиденьки в Джорджтауні, краще вже податися в звіроловецьку подорож — бодай якась розвага. А коли ми повернемося, вода вже мала б зійти і він зможе вирушити малювати індіанців. На жаль для Боба, цей його намір так ніколи й не здійснився. Натомість увесь свій час у Гвіані він провів у подорожах разом зі мною. Боб так і не зміг узятися за пензлик і полотно, а наприкінці вже й не мав до чого братися, бо ми пустили його полотно на коробки для змій, яких відсиляли літаком. Йому довелося їсти й спати серед найдивовижніших і найрізноманітніших птахів, звірів та плазунів; дістаючи синці й подряпини, розпашілий і втомлений, він перепливав озера та річки, долав бридьма болота, продирався хащами й густотрав'ям. Того фатального дня, коли ми вирушили до Пригоди, я передбачав це все, але Боб вочевидь і гадки не мав, на яку небезпеку наражає себе, злигавшись зі звіроловцем.

Ваговито пихкаючи, паром пристав до кам'яного причалу на протилежному березі Демерари, і ми взялися неквапливо вивантажувати багаж простим способом: кидали його через поруччя Айвенові, який стояв унизу на причалі. Коли ми скинули все своє

добро, зійшли з порома й приєдналися до Айвена, то якась похмура особа підвелася з бочки, що на ній доти сиділа, і рушила до нас.

— Ви часом не на потяг до Паріки? — поцікавився незнайомець.

Я підтвердив, що саме таким і був наш намір — треба тільки якось доправити багаж до залізничної станції.

— Тоді вам варто поквартитися... Потяг мав піти десять хвилин тому, — із нотками задоволення в голосі повідомив добродій.

— Леле! — нажахано скрикнув я. — Як далеко звідси до станції?

— Милі *** півтори. Я маю для вас візок, — відказав чоловік і кудись побіг.

— Що як ми не потрапимо на потяг, Айвене? Буде ще один пізніше?

— Ні, сер. Якщо не встигнемо на цей, доведеться чекати до завтра.

— Що? Чекати тут? — Боб обвів поглядом багnistий берег з кількома напіврозваленими халупами, що видніли тут і там. — А де ж ми спатимемо?

Перш ніж Айвен устиг його просвітити, наш добродій повернувся. Він незграбно біг, штовхаючи поперед себе доісторичну бідарку.

— Треба поспішати, — захекано мовив чоловік. — Чуєте? Поїзд уже рушає.

Ми, мов навіжені, кинулися громадити багаж на візок, тимчасом як звіддала долинали чмихання і хрипи паротяга, що розводив пару. Ми щодуху припустилися дорогою в напрямку до тих звуків, а за нами торохтіла бідарка, яку штовхали Айвен і захеканий добродій. Обливаючись потом, відсапуючи, ми забігли на станцію, викликавши неабияку цікавість у строкатого люду, який зібрався на пероні. Розпашілих і розшарпаних, нас зустріли глузливым свистом, що відразу ж змінився на веселі вигуки, коли бідарка налетіла на

камінь і майже весь багаж вивалився на землю. Потяг уже від'їжджав, коли ми надлюдським зусиллям зажбурнули останній пакунок, і, вихилившись із вікна, я ще встиг кинути пригорщу дрібняків нашому добродієві, який біг, відчайдушно намагаючись не відстати й благально простягаючи руки.

Боб мирно посопував у кутку, Айвен подався до кондукторського вагона, тож цим пташиним карнавалом я милувався сам. Невдовзі, однак, знявся свіжий вітерець, він заслав канали імистою завісою і став задувати до купе весь той дим, що його гордо видмухував паротяг. Довелося, на жаль, зачинити вікно, а шибку, як видавалося, вперше і востаннє мили тоді, коли вставляли. Не маючи змоги споглядати краєвид, я взяв приклад з Боба й теж задрімав.

Нарешті потяг непомірним зусиллям уволікся до Паріки, ми попрокидалися й на дерев'яних зі сну ногах зійшли на перон. Тут виявилось, що річковий пароплав, пильнуючи розкладу з непритаманною тропікам пунктуальністю, уже прибув до пристані, та ще й гучно і роздратовано гуде, повідомляючи про бажання негайно вирушити далі. Ми поквапилися на борт, а зійшовши, радо простягнулися в шезлонгах, які роздобув Айвен. Пароплав загойдався, задрижав, відійшов од Паріки й рушив наниз темними водами Ессекібо, пробираючись лабіринтом невеличких зелених острівців, якими була помережана річка. Ми лежали в шезлонгах, куняли, їли банани й милувалися плетивом з каналів та островів. По якомусь часі нам подали ланч у крихітній кают-компанії, і, підживившись, ми повернулися до своїх шезлонгів на осонні. Ледве я задрімав, як Боб грубо розбуркав мене, торсаючи за руку.

— Джеррі, прокидайся! Та мерщій! Інакше пропустиш неймовірне видовище...

Пароплав, либонь, обходячи мілину, підплив геть близько до берега, і від густого підліска нас відділяло лише футів ****

п'ятнадцять води. Сонними очима я втупився у дерева.

— Нічого не бачу. Що там?

— Онде, на гілці... рухається. Невже не бачиш?

І враз я побачив. У яскравому сонячному промінні серед листя сиділа казкова істота — велика ящірка, чиє лускате тіло було забарвлене в щонайрізноманітніші відтінки нефритового, смарагдового і яро-зеленого кольорів. Ящірка мала масивну гулясту голову, вкриту великою лускою, і чимале випнуте підгорля. Плазун недбало лежав на гілці, тримаючись великими вигнутими пазурами й звисивши до води схожий на батіг хвіст. Ми дивилися на ящірку, а вона тим часом повернула свою оздоблену брижами й наростами голову і взялася спокійнісінько об'їдати молоде листя й пагони довкола себе. Мені важко було повірити, що вона справжня, та ще й належить до того самого виду, що й нецікаві, сіруваті істоти, які сидять у зоопарках, мов неживі, під табличкою з написом «ігуана». Коли ми пропливали навпроти неї, ящірка обернулася й скинула на нас гордовитим поглядом маленьких, поцяткованих прозолоттю очиць. Ігуана мала такий вигляд, ніби просто вбивала час, чекаючи на якогось гвіанського святого Юрія, щоб стати з ним до бою. Я і Боб, мов зачаровані, дивилися на неї, доки її зелене тіло не злилося на віддалі з листям.

Ми ще обговорювали ігуану, коли підійшов Айвен разом зі своїм звичним виразом стурбованості.

— Що сталося, Айвене? — запитав я.

— Нічого, сер, але вже прибуваємо.

Ми з Бобом покvapно перевели погляд на берег, але там суцільною смугою, скільки сягало око, тягнувся ліс. Я саме збирався запитати Айвена, чи він, бува, не помилився, аж тут пароплав пройшов невеличке коліно і поміж хащами постала чимала халабуда, а з-посеред мангрових дерев виступив маленький кам'яний причал. На карбованому бляшаному даху халабуди стояв

напис жирними білими літерами: «Пригода». Ми прибули.

Розділ перший

Змії і саківінкі

А йвен був чудовий організатор. Про це свідчить хоча б те, що ввечері того самого дня ми вже влаштувалися у власному будинку на головній вулиці Пригоди.

Наша оселя — крихітна дерев'яна халупа, поточена шашлями й термітами, — вертикальність утримувала вочевидь на превелику силу. Вона була збудована на дерев'яних палях, як усі гвіанські будівлі, і мала три кімнати: одна — спати та їсти, друга — куховарити, третя — тримати тварин. Хатка стояла віддалік дороги, за широким, наповненим водою ровом, через який був перекинутий благодійний дерев'яний місток. Короткі, але стрімкі дерев'яні сходи, що закінчувалися невеличким квадратним ганком, вели до передніх дверей. Подібні сходи позаду провадили до кухні.

Того вечора Айвен порався на кухні, звідки линув апетитний запах карі ***** — результат його таємничих маніпуляцій; Боб мужньо силкувався розвісити в спальні три гамаки, хоча місця було замало на один; а я сидів у сутінках надворі на вершечку хитких дерев'яних сходів серед розкладених довкола книжок та малюнків і бесідував з місцевими мисливцями, яких підкликав Айвен. Така попередня розмова з тубільцями — украй важлива частина звіроловчої роботи. Показуючи їм зображення потрібних тварин, можна багато дізнатися про місцеву фауну, про те, рідко чи часто трапляється тут певний вид. Окрім того, ти маєш змогу відразу назвати ціни, які готовий платити, щоб і мисливці, і ти сам розуміли, чого можна очікувати. Тутешні мисливці виявилися цікавим і чудернацьким збориськом: два великі негри, низенький, опецькуватий китаєць зі звично безвиразним обличчям, сім чи вісім сухорлявих індійців ***** з лютими карими очима й довгими поплутаними пелехами вугільно-чорного волосся, а також гурт

щонайрізноманітніших метисів. Деяку перешкоду нашому спілкуванню створювало те, що я прибув до Гвіани недавно і ще не встиг набратися місцевих назв.

— Айвене, тут хлопчина каже, що добуде мені свиню-пімплу, — гукав я, перекикуючи шкварчання кері й бубоніння Боба, який лаявся собі під ніс, воюючи з гамаками. — Що то за пімпла? Якийсь вид дикої свині?

— Ні, сер, — кричав мені у відповідь Айвен. — Пімпла — це дикобраз.

— А що таке кіджигі?

— Це маленька тварина з довгим носом, сер.

— Мангуста?

— Ні, сер, більша за мангусту, з дуже довгим носом і посмугованим кільцями хвостом. А коли ходить, то хвіст завжди тримає догори.

— Угу! — хором підтверджували мисливці.

— Чи не коаті? — трохи поміркувавши, запитував я.

— Так, сер, саме коаті, — гукав Айвен.

Це тривало дві години, аж доки Айвен повідомив, що вечеря готова. Відпустивши мисливців, ми пішли всередину.

При світлі маленького газового ліхтаря наша житлова кімната мала такий вигляд, ніби хтось намагався — щоправда, не дуже успішно — звести тут циркове шатро. Стропи й мотузки обснували кімнату, наче гігантська павутина. Посеред усього цього безладу стояв у розпачі Боб, тримаючи в руці молоток і розглядаючи переплутані гамаки.

— Не можу дати ради цим штукам, — скрушно пожалівся він, побачивши мене. — Диви, ось москітна сітка до гамака, але хай мені грець, якщо я знаю, як її припасувати.

— Не впевнений, але, здається, її кріплять до гамака перед тим, як його вішати, — послужливо підказав я.

Лишивши Боба морочитися з гамаками, я подався на кухню допомогти Айвенові розкласти їжу по тарілках.

Прибравши зі столу гамачні мотузки, що звисали, наче ліани, ми взялися поглинати пречудовий кері, коли це прийшов містер Кордай. У двері гучно постукали, хрипкий голос промовив: «Доброї ночі, доброї ночі, доброї ночі!», й до кімнати, хитаючись, увалився містер Кордай. Це був метис, у якому переважала індійська кров, маленький зморхлий чоловічок із кривими, мов банани, ногами й обличчям, наче в мавпи, яка страждає на розлад шлунку. Майже відразу стало зрозуміло, що він добряче п'яний. Заточуючись, чоловік вступив у круг світла від ліхтаря, дурнувато вишкірився, і на нас війнуло міцним ромовим духом.

— Це містер Кордай, сер, — явно збентежений, промовив Айвен звично інтелігентним голосом. — Він — дуже добрий мисливець.

— Атож, — погодився містер Кордай, хапаючи мою руку й палко чавлячи її. — Доброї ночі, начальнику, доброї ночі.

У Джорджтауні методом спроб і помилок я дізнався, що «доброї ночі» використовують тут як вітання будь-якої пори після заходу сонця, і це дещо спантеличувало непризвичаєну людину. Містера Кордая не довелося довго припрошувати сісти й випити з нами по чарці рому. Він затримався в нас на годину, протягом якої розводився багато, хоч і не зовсім доладно, про всіх тих тварин, яких уже ловив, і тих, яких мав намір упіймати. Я делікатно перевів розмову на велике озеро, що лежало за кілька миль від Пригоди.

Що Боб, що я — однаково прагнули побувати на цьому озері, відвідати поближнє до нього індіанське селище й ознайомитися з тваринним світом на його берегах. Містер Кордай запевнив, що добре знає ту місцину. Як виявилось, у довколишніх нетрях він мав кілька сутичок не на життя, а на смерть зі зміями приголомшливих розмірів, а також не раз перепливав озеро, рятуючись од розлючених звірів, яких хотів спіймати. Моя довіра до містера

Кордая стрімко падала. Після чергової чарки рому ми домовилися, що завтра вранці він поведе нас до озера. Мисливець сказав, що добре було б вирушити десь коло шостої, щоб подолати більшу частину дороги, доки не припікає сонце. Отже, сиплючи обіцянками про всіляких звірів, яких ми завтра наловимо, містер Кордай попрощався з нами й непевним кроком пішов у ніч.

Наступного ранку ми повставали о п'ятій і заходилися поквапно готуватися до походу. О пів на восьму Айвен уже вкотре заварив чаю і послав хлопчика по нашого «надійного» провідника. О восьмій хлопчина повернувся й доповів, що містер Кордай не ночував удома і його дружина не менше за нас — хоча, звісно, що з інших причин, — бажала б довідатися, куди він запропав. О десятій стало очевидно, що мисливець забув про нашу домовленість, і ми з Бобом вирішили прогулятися околицями й спробувати роздобути якихось тварин власними силами.

• • •

Далі — у повній книжці «Три квитки до Пригоди».

nashaknyga.com.ua